

Muziek: kanker horen

*"I know something's very wrong
The pulse returns the prodigal sons
The blackout hearts the flavored news
With skull designs upon my shoes ..."*
David Bowie, Black Star (2015)

*"Thank you beautiful breast
For all the life I found
Through you
Gave through you
Lived through you
Something turned around up
Ahead"*

Jessica Dessens, Complete Mountain Almanac (2022)

*"Cancer, cancer, dis-moi quand c'est?
Cancer, cancer, qui est le prochain? ..."*
Stromae, Quand c'est (2015)

*"I see the sword of Damocles is right
above your head
They're trying a new treatment to get
you out of bed
But radiation kills both bad and good
It can not differentiate
So to cure you they must kill you
The sword of Damocles hangs above
your head"*

Lou Reed, Sword of Damocles, Magic and Loss (1992)

In de citaten hierboven geven 4 musici kanker en hun ziek-zijn (of het ziek-zijn van een naaste) vorm in muziek. Muziek kan ziektebeleving hoorbaar maken: geluk, somberheid, woede, angst, en tederheid worden waarneembaar (Juslin et al., 2004). Muziek kan daarmee steun bieden aan zieken en aan mensen naast die zieken. Muziek kan echter meer: bij diagnostiek en therapie van mensen met kanker helpt muziek het lijden te verzachten. Muziek blijkt mensen met kanker ook te kunnen steunen bij betekenisgeving (bv. Ferrari et al., 2015).

Literatuuronderzoek in PubMed (zoektermen 'cancer AND music AND review') brengt een indrukwekkende hoeveel-

heid empirische studies aan het licht. Zo'n 40 studies uit de afgelopen 10 jaar vormen de basis voor wat volgt. Het literatuuroverzicht levert een groot aantal systematische reviews en meta-analyses op, wat de rijpheid van het veld illustreert. Nederlandse onderzoekers dragen hieraan bij. Een onderzoeksgroep in het Erasmus Universitair Medisch Centrum Rotterdam toonde bijvoorbeeld aan dat perioperatief gebruik van muziek bij patiënten die chirurgie ondergaan gunstige effecten heeft op preoperatieve angst en postoperatieve pijn, waardoor minder pijnstilling vereist is (Fu et al., 2020; Kühlmann et al., 2018). Hanser onderzoekt de emotionele lading van tekst in muziek met behulp van LIWC (*Linguistic Inquiry and Word Count*; Boyd et al., 2020; Hanser et al., in druk).

Onderzoek over de toepassing van muziek bij de behandeling van ziekte richt zich op twee vormen: muziektherapie en muziekinterventie. Muziektherapie wordt zorgvuldig gedefinieerd als: "het klinisch, op wetenschappelijk, praktijkgericht onderzoek en ervaringskennis gebouwde gebruik van muzikale interventies om individuele doelstellingen te verwezenlijken van verandering, ontwikkeling, stabilisatie of acceptatie op emotioneel, gedragsmatig, cognitief, so-

ciaal of lichamelijk gebied, vanuit een therapeutische relatie door een professional, die een erkende muziektherapie opleiding heeft afgerond" (www.nvmt.nl, Nederlandse Vereniging voor Muziektherapie). De American Music Therapy Association geeft een vergelijkbare omschrijving (www.amta.org). Muziekinterventie wordt omschreven als passief luisteren, met hoofdtelefoon of anders, naar door de patiënt zelf gekozen muziek.

Uit de ruim 40 empirische studies over muziek en kanker zijn hier de systematische reviews en meta-analyses geselecteerd, en samengevat in tabel 1. Studies waarin muziek onderdeel was van een meeromvattende interventie (bijvoorbeeld in combinatie met dansen of schilderen) zijn niet betrokken bij het overzicht. In de kolom Resultaten worden alleen psychologische uitkomstmaten vermeld, dus niet de uitkomsten als hartslag of bloeddruk.

Het literatuuronderzoek levert 15 publicaties op waarin met behulp van systematische reviews en meta-analyses de effecten zijn onderzocht van het gebruik van muziekinterventie en muziektherapie bij mensen met kanker. Dat is een imposante basis van empirisch werk. De resultaten zijn relatief

Eerste auteur, Jaar, Land	Diagnose/ behandeling	Interventie	Resultaten
Ashour, 2022, Egypte	mammabiopsie	muziekinterventie	angst ↓
Bro, 2018, Denemarken	kankerbehandeling	muziekinterventie	angst ↓ pijn ↓ stemming ↑
Chen, 2021, China	cystoscopie	muziekinterventie	angst ↓ 'ongemak' ↓
Gramaglia, 2019, Italië	kanker	muziektherapie	angst ↓ depressie ↓ pijn ↓ QOL ↑
Huang, 2023, USA	colorectalkanker	muziekinterventie & muziektherapie	angst ↓ pijn ↓
Köhler, 2020, Duitsland	kanker	muziektherapie	QOL ↑ spanning ↓ welzijn ↑
Li, 2020, China	kanker	muziektherapie	angst ↓ depressie ↓ pijn ↓ QOL ↑
Nguyen, 2022, China	chemotherapie	muziekinterventie & muziektherapie	angst ↓ depressie ↓ QOL ↑
Rennie, 2022, USA	kanker	muziekinterventie & muziektherapie	angst ↓ moeheid ↓ pijn ↓ slaapproblemen ↓ stemming ↑
Santa, 2021, Brazilië	kanker (kinderen)	muziekinterventie & muziektherapie	angst ↓ pijn ↓
Sezgin, 2022, Turkije	hematologische kanker	muziekinterventie & muziektherapie	moeheid ↓
Sheikh-Wu, 2021, USA	gynaecologische kanker	muziekinterventie & muziektherapie	angst ↓ depressie ↓ stress ↓
Wei, 2020, China	geconditioneerde misselijkheid en braken	muziekinterventie & muziektherapie	misselijkheid ↓
Zang, 2023, China	kanker	muziektherapie	angst ↓
Zhong, 2023, China	maag-darm kanker	muziekinterventie	braken ↓ misselijkheid ↓

Tabel 1: Literatuuroverzicht van systematische reviews en meta-analyses over de effecten van muziekinterventie en muziektherapie bij patiënten met kanker [QOL = kwaliteit van leven; ↑ toename, ↓ afname]

eenduidig: angst, depressie en pijn verminderen, de kwaliteit van leven neemt toe. De Cochrane-review van Bradt en collega's (2021) over dit onderzoek onderstreept deze uitspraak: "(...) Music interventions compared to standard care may have beneficial effects on

anxiety, depression, hope, pain, and fatigue in adults with cancer (...)" (p. 2). Deze onderzoeksgroep publiceerde recent over hoe muziektherapie het opiaatgebruik en de ervaren pijn bij mensen met kanker reduceert (Bradt et al., 2023 a, b). Dit is een opmerkelijk

positieve beoordeling van het onderzoek over 'kanker horen' komende van Cochrane – een organisatie die vooral over psychologisch onderzoek zeer kritisch is.

Het is verheugend te zien dat werk over de theoretische onderbouwing van het gebruik van muziek bij gezondheid en ziekte tegenwoordig zelfs *The Lancet* haalt (Fancourt et al., 2021). Wat daarnaast opvalt is hoe patiënten nog weinig actief zijn betrokken bij het onderzoek en de klinische toepassing van muziek in de oncologie. Kiernan et al. (2023) sommen enkele barrières op die het gebruik van muziek in de (oncologische) kliniek remmen, zoals de muziekkeuze en de wijze van beluisteren.

Mantelzorgers (*informal caregivers*) hebben ook baat bij muziektherapie, concludeert Steiner-Brett in een review (2023). Het welzijn van verpleegkundigen in de oncologie kan worden bevorderd door 'expressive arts interventie', wat muziek, expressief schrijven en stressmanagement combineert (Phillips et al., 2023).

Een enigszins opmerkelijk gebruik van muziek in de zorg voor mensen met kanker zien we bij chirurgische ingrepen in de hersenen, waarbij patiënten gevraagd wordt muziek te spelen om de locatie van de pathologie te kunnen vaststellen (Kappen et al., 2022; Mackel et al., 2023).

Muziek in de zorg voor mensen met kanker heeft positieve effecten, is de conclusie van het kritisch beschouwen van het empirische werk op dit terrein.

NOOT

Zie voor referenties bij dit artikel: <https://nvpo.nl/tijdschrift-rubrieken/overige-artikelen/>